

'Zij waren buitengewoon vriendelijk voor ons'

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Oecumenische viering
Oudkatholieke Sint-Vitus Kerk,
Hilversum

Lezingen: Handelingen 28: 1-10,
Marcus 16: 14-20

Prediking

Gemeente van Christus,
10 februari is voor Maltezen een
bijzondere feestdag. Dan vieren zij

dat het evangelie het kleine eiland Malta voor het eerst heeft bereikt. Christenen op Malta, gelegen tussen de Zuidkust van Italië en Afrika, hebben dit jaar de tekst voor deze oecumenische viering in de Week van Gebed voor de Eenheid van de Christenen gekozen. Reeds in 1908 klonk voor het eerst de oproep tot een week van gebed voor christelijke eenheid.¹ In 1935 was het de rooms-katholieke oecumenisch bevlogen benedictijnse abt Paul Couturier die er een universele beweging van probeerde te maken.

Na de oorlog heeft de oproep eens per jaar samen te bidden voor verbondenheid en de eenheid te vieren in de kerken steeds meer weerklink gekregen. In wel 75 landen doen miljoenen christenen er vandaag aan mee.

De Maltezen gedenken dit jaar dat de apostel Paulus, in het jaar Anno Domini 60, dus 1960 jaar geleden, ten gevolge van een schipbreuk, samen met zijn reisgenoten, onvrijwillig en in benarde omstandigheden, op het strand van het strategisch gelegen eiland Malta belandde. Achteraf is deze scheepsramp voor de Maltezen een zegenrijke gebeurtenis geweest die in dankbaarheid wordt herdacht. Maar op dat moment was het voor de inwoners een van de vele stormen en was Paulus een van de vele schipbreukelingen. Het bijzondere van de verslaggeving van Lucas in het boek Handelingen der Apostelen, is dat de houding van de betrokkenen het beslissende verschil heeft gemaakt. Het hele verhaal, dat is geschreven als een reisbericht, staat bol van de symboliek. Je zou het als toevallig kunnen lezen. De schrijver Lucas ziet hierin de hand van God.

Jezus zelf wil, denk ik, zijn leerlingen leren om zo naar ontmoetingen te kijken. Wie zichzelf erin oefent in de eerste plaats open te staan, hartelijk te zijn en van de ene kant hulp te bieden waar nodig en mogelijk, van de andere kant bereid om te leren gastvrijheid te ontvangen, die loopt kans op een dieper besef van betekenis. De waarde van het leven komt aan het licht, waar mensen zichzelf en de ander ruimte gunnen. Andersom, wordt het leven plat en kaal, wanneer wij aan de buitenkant van de dingen blijven staan en het verder laten bij de materiële zaken.

Die houding van de betrokkenen heeft een diepe indruk achtergelaten en is de moeite waard om op te reflecteren. De apostel Paulus is als gevangene onderweg naar de Romeinse keizer op wie hij zich in zijn rechtszaak heeft beroepen. In Rome moet dit hoger beroep de doorslag geven. Daar zal Paulus uiteindelijk sterven als een martelaar door onthoofding met het zwaard, waarschijnlijk in 62 na Chr., onder de wrede kiezer Nero.

¹ Anglicaan Paul Watson. Hij werd later Rooms-katholiek.

Maar de apostel zag zijn hele rechtsgang steeds als een middel om in het centrum van het rijk het evangelie te verkondigen. En dat is gebeurd. Rome is een startblok geworden voor de evangelisatie van Europa. Onderweg, is Paulus zelf, te midden van de storm, de rust zelf en een bemoediging voor de mensen om hem heen. Hij voelt zich veilig in Gods hand, wat er ook gebeurt en weet dat uit te stralen naar anderen.

Hij spoort de opvarenden aan om na de dagenlange storm wat te eten en moed te vatten en hij begint nog tijdens de storm op het schip doodkalm een brood te breken, dat onder die omstandigheden echt wel het brood des levens mag heten. Samen delen zeelui, Romeinse soldaten en gevangenen, joden en heidenen, veelbetekenend, dit bijzondere brood.² Er is een moment van gezamenlijk delen en vrede te midden van de onrust en de gevaren op het randje van de dood. Het is alsof het schip in de ogen van Lucas de samenleving symboliseert. Hoe groot de onderlinge verschillen ook kunnen zijn, zij beseffen het: te midden van de storm zijn zij lotgenoten. Voor ieder van hen is de dood zo nabij als de volgende golf.

De houding van de opvarenden is opvallend. Maar het meest opmerkelijk is, na de schipbreuk, de houding van de eilandbewoners. Lucas noemt ze 'barbaroi'. Zij zijn barbaren in de zin van onbeschaafde types, ruwe eilandbewoners, die waarschijnlijk niet eens Grieks spraken. Daar werd in die tijd op neergekeken. Maar de ironie is dat juist deze 'barbaren' heel goed blijken te weten wat gastvrijheid is en vriendelijkheid. Zij wonen afgelegen en zijn misschien niet erg beschaafd, maar daarom zijn zij nog wel mensen met een hart voor drenkelingen. Het was als in de film *Terraferma* over bootvluchtelingen uit 2011, waarin een oude zeeman spreekt van de wet van de zee, de 'legge del mare' die de Italiaanse wet die verbiedt drenkelingen aan land te brengen, volstrekt overstijgt. De wet van de zee is dat je de plicht hebt om een mens die dreigt te verdrinken, te redden.

Lucas gebruikt in dezelfde regel waarin hij van barbaren spreekt het woord: 'filanthroopian', *filantropie*, mensenliefde, vriendelijkheid, door de eilandbewoners bewezen aan de schipbreukelingen. Deze 'barbaren' staan open voor menselijkheid. In de taal van het evangelie staan zij daardoor ook open voor God. Zij zijn de mensen die Jezus op het oog heeft.

Het is een heel oud vóórchristelijk Grieks thema dat de belangrijkste voorwaarde voor het gewaar worden van de goden door de mensen, gastvrijheid is. Dit komt uitgebreid aan de orde in de *Odyssee* van Homerus, maar ook in tal van mythen.³ De oppergod Zeus zelf werd gezien als de beschermer van kwetsbare vreemdelingen. Regelmatig bezoeken in dergelijke verhalen de goden de mensen, maar in vermomming. In de gedaante van een zwerver of een bedelaar testen zij de naastenliefde van de mensen. Het is alsof deze 'barbaren' van Malta deze verhalen kennen en, wat belangrijker is, ernaar handelen. Zij maken direct een vuur voor de drenkelingen en verzorgen hen.

Gastvrijheid gaat aan de godsontmoeting vooraf. Of misschien moet je het anders zeggen: Met een gastvrije en vriendelijke houding komen mensen God op het spoor. Ik denk aan Jezus die in zijn gelijkenis over het oordeel van de Zoon des Mensen de koning laat zeggen: 'Alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan.'⁴

Eigenlijk is het hele verhaal van de schipbreuk bij Malta in het boek Handelingen één prachtige symboliek. Culturen ontmoeten elkaar, in een gevaarlijke wereld, komen mensen samen rondom een vuur. Gods Geest brengt mensen met heel verschillende achtergronden bijeen. Beloften gaan in vervulling. Gods Koninkrijk van recht en vrede wordt gebouwd. De slang wordt afgeworpen. De gifslang die de apostel in de hand bijt is geen gewoon slangetje.

² Handelingen 27, 35-36.

³ O.a. Filemon en Baucis, in: Ovidius, metamorfosen.

⁴ Matteüs 25,40.

Ik heb me wel eens door een deskundige laten vertellen dat er sinds mensenheugenis op Malta helemaal geen slangen voorkomen. De eilandbewoners denken ook niet aan een gewone slang. Zij denken dat de godin van de wrekende gerechtigheid 'Dikè' in de gedaante van een slang is gekomen om een misdadiger, die de storm heeft overleefd, alsnog van het leven te beroven. Maar volgens de schrijver Lucas gaat het om een demonstratie van de overwinning op de macht van het kwaad. Hij denkt aan de slang in het paradijs en aan de woorden van de Jezus. Als de macht van de slang is afgeschud, zijn er wonderen van genezing mogelijk en Paulus wordt door God gebruikt om het goede nieuws bekend te maken. Zoiets gaat in de Oudheid altijd met tekenen gepaard, precies zoals de opgestane Jezus tot zijn leerlingen had gezegd. In ieder geval hebben vroege christenen dat zo ervaren en verwoord in het tweede slot van het Marcusevangelie dat we hebben gelezen. U begrijpt het, de Maltezen hebben op 10 februari echt iets te vieren. Zij vieren de goedheid van het leven in Gods naam.

Maar ook voor ons vandaag en hier bijeen is dit een verhaal vol zeggingskracht. Malta is Europa in het klein. Het vuur waaromheen eilandbewoners en schipbreukelingen elkaar vinden, het zou de kerk kunnen zijn. Het zou iedere plaats kunnen zijn waar oprechte gastvrijheid een kans heeft. Maar dat vinden wij moeilijk. In dit welvarende Europa van ons, zijn wij God een beetje kwijtgeraakt. Wij zijn zo bang voor de massa's die de vluchtelingenstromen in deze tijd met zich meebrengen dat wij ons zelf hebben opgesloten in ons eigen gelijk, de ophaalbruggen van Europa hebben we opgehaald. Dat is op zich vanuit de angst gedacht begrijpelijk. Maar het doet iets naars met onze mentaliteit en onze houding. Het lijkt wel of we de sleutel tot ons hart hebben weggegooid. Zo zijn wij degenen die onszelf tot een leven zonder God hebben veroordeeld. De hele wereld kan niet hier komen wonen, dat is waar. Maar het is ook wel tragisch. Ooit zagen wij onszelf als voorlopers in de beschaving, die bezig waren de wereld tot gerechtigheid en vrede te leiden. Van dat visioen is weinig meer over in een wereld waar ieder voor zich het evangelie wordt. Misschien hadden de oude Grieken wel gelijk. Zonder gastvrijheid worden mensen van God en zijn koninkrijk op den duur niets meer gewaar.

Ik wil het niet mooier maken dan het is. Ook de Maltese gastvrijheid wordt in de moderne tijd zwaar beproefd. Malta is kleiner dan Texel. Er wonen meer dan 400.000 mensen. Deze piepkleine eilandstaat is zelfstandig lid van de Europese Unie, maar de afstand van het eiland Malta tot de kust van Afrika is slechts 300 km. De afgelopen jaren zijn duizenden Afrikanen door goedverdienende mensensmokkelaars in de gefaalde staat Libië op rubberbootjes gezet en op het kleine Malta gestrand, voornamelijk afkomstig uit landen ten Zuiden van de Sahara. Dichtbij de hoofdstad van Malta, Valetta is een groot vluchtelingenkamp. Tegelijk is de Maltese identiteit voor de superrijken gewoon te koop. Ongure types kunnen voor 900.000 euro een Maltees, lees Europees, paspoort kopen en hebben daarmee vrij toegang tot alle Europese landen, terwijl Afrikaanse jongens jarenlang in het kamp op Malta blijven zitten. Het eiland zuchtte jarenlang onder een corrupte regering. De onderzoeksjournaliste Daphne Caruana Galizia, die daaraan ruchtbaarheid gaf, werd in 2017 door een bomaanslag op haar auto vermoord. Ook dit is Malta. Dit is symboliek voor een zelfzuchtige houding in de moderne wereld, een houding die God buitensluit. Reken maar niet dat degenen die deze praktijken mogelijk maken, nog iets van het Koninkrijk van God gewaar zullen worden.

De slang blijft actief.

'Zij waren buitengewoon vriendelijk voor ons.' Zouden wij dat ook nog voor elkaar en voor anderen kunnen zijn? Je hoeft niet eerst de wereldproblemen op te lossen voordat je 'buitengewoon vriendelijk' kunt zijn. Het is niet moeilijk. Iedereen kan het. Je hoeft het niet eens overal over eens te zijn. Je moet er wel je best voor doen. Ook bij ons zal het gaan om die bijzondere houding. Wij hebben de opdracht ons best te doen om gastvrij te zijn. Je kunt als het om deze houding gaat niet gaan zitten afwachten.

Wij hebben de opdracht actief elkaar op te zoeken, initiatief te nemen, creatief te zijn, en soms, met vallen en opstaan kijken hoe en waar we kunnen samenwerken, terwijl we ook oprecht onszelf mogen blijven en onze identiteit en de traditie waarin deze geworteld is mogen koesteren. Het christendom schoot ooit wortel op Malta in de begintijd van de kerk.

Maar ook voor ons in deze tijd, die in ons deel van de wereld wel eens de eindtijd van de kerk zou kunnen zijn, ook voor ons kan het waar zijn, wat de evangelist Marcus schrijft: 'De Heer hielp hen [...] en zette hun verkondiging kracht bij met de tekenen die ermee gepaard gingen.' Het is een belofte. God zal zich in onze gastvriendschap laten vinden.

Amen.

